

Н. І. Пахомова,
к. е. н., Дипломатична академія України при МЗС України

ЕКОНОМІЗАЦІЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ ЯК ГОЛОВНИЙ НАПРЯМ ЇЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Економічна дипломатія кожної країни має чітко визначені завдання. Головними з них є підтримка національного експорту та залучення інвестицій. Реформування економічної дипломатії є необхідною умовою для її ефективного існування у сьогоденному глобалізованому світі. Розвинені країни поступово реформують свої дипломатичні служби. Україна може використати цей досвід у реформуванні своєї економічної дипломатії. Без реформування економічної дипломатії Україна не зможе ефективно реалізовувати зовнішньоекономічну політику.

Economic Diplomacy in every country has a clearly defined goal. Chief among which is the protection of national export promotion and attracting foreign investment. Modernization of economic diplomacy is a necessary condition for its effective operation in today's globalized world. Developed countries gradually reforming its diplomatic service. Ukraine can use their experience in reforming its economic diplomacy. Without improvement of economic diplomacy, Ukraine can not make effective foreign economic policies.

*Ключові слова: економічна дипломатія.
Key words: economic diplomacy.*

ВСТУП

Сьогодні абсолютно зрозуміло, що з розвитком глобалізації, транснаціональних корпорацій та появою великої кількості різноманітних акторів зовнішньоекономічної діяльності, в міжнародних відносинах посилюється роль економічної складової. Сучасний світ характеризується економізацією політичних зовнішніх стосунків та політизацією економічних. У цьому немає нічого дивного, тому що наявність економічних інтересів завжди виступає рушійним та водночас стабілізуючим фактором реалізації конкретних політичних завдань. Так, наприклад, дипломатія США постійно використовує можливість застосування економічних важелів для вирішення політичних питань. Це здійснюється за участі МВФ, Світового банку, інших фінансових установ, а також різноманітних програм державної допомоги. Безпереч-

но, зовнішня економічна допомога є дуже дієвим та зручним засобом, за допомогою якого країна, що її надає, може здійснювати безпосередній вплив на країну-реципієнта.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сучасні міждержавні відносини нівелюють питання підпорядкування категорій політики та економіки. Проблема — економіка для політики чи політика для економіки — сьогодні втрачає свою актуальність. Політика та економіка в сучасних умовах настільки взаємозалежні, що нехтування цим призводить до прорахунків, як у політичних, так і у економічних питаннях. І навпаки, врахування цієї залежності при прийнятті рішень надає можливість досягнути найкращих результатів у кожному конкретному випадку.

Сьогодні держави намагаються забезпечити свій економічний розвиток, поглиблюючи та оптимізуючи свою зовнішньоекономічну діяльність таким чином, щоб якнайкраще реалізувати підтримку національного експорту та залучення іноземних інвестицій. Втілення цих намагань залежить від показників як внутрішньої, так і зовнішньої сфер економіки кожної окремої держави, таких як конкурентоспроможність національних виробників, інвестиційний клімат, загальна політична та економічна ситуація тощо. Але держава також має можливість впливати на зовнішньоекономічні процеси. Засобом, за допомогою якого держава може допомогти просуванню національних виробників на зовнішній ринок та залученню іноземних інвестицій, без сумніву, є економічна дипломатія.

У різних країнах існують відмінні схеми функціонування економічної дипломатії, наприклад, в Сполучених штатах Америки створено спеціальне агентство для реалізації завдань економічної дипломатії. В Чеській Республіці за реалізацію зовнішньоекономічних інтересів відповідає Міністерство промисловості та торгівлі і Міністерство закордонних справ, в Швеції — Міністерство закордонних справ, в Словенії — Міністерство промисловості та економіки. У Великій Британії в 2011 році створено спеціальний Комітет, який входить до структури уряду та забезпечує максимальну координацію діяльності британських міністерств та відомств, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Важливим завданням Комітету є запобігання та оперативне вирішення питань, що гальмують реалізацію зовнішньоекономічних інтересів держави та блокують контроль за діяльністю відповідних міністерств та відомств.

Очолює Комітет Міністр торгівлі та інвестицій, який одночасно є заступником Державного секретаря Великої Британії у закордонних справах та справах співдружності та заступником Державного секретаря Великої Британії у справах бізнесу, інновацій та професійних навичок. Крім того, він є керівником міністерських груп Форін Офісу та Департаменту бізнесу, які консультують Прем'єр-міністра, Канцлера (міністр фінансів), Держсекретаря у закордонних справах та справах Співдружності та Держсекретаря у справах бізнесу. Міністр є членом урядового комітету з економічних питань, з європейських питань, з питань банківської реформи, Ради з питань національної безпеки, Групи радників з питань бізнесу Прем'єр-міністра. Також Міністр з питань торгівлі та інвестицій у Палаті лордів представляє торговельні та інвестиційні напрямки.

Його головними функціями є: забезпечення ефективної взаємодії між відомствами та департаментами держави на шляху вироблення та реалізації урядової політики торгівлі та залучення іноземних інвестицій у британську економіку.

Такі повноваження та обов'язки Міністра з питань торгівлі та інвестицій та Комітету в цілому забезпечують ефективну координацію діяльності відповідних департаментів та відомств у напрямі реалізації національних економічних інтересів Великої

Британії як назовні, так і всередині країни. Слід підкреслити, що Комітет не тільки реалізує, координує та контролює узгоджені дії різних органів державної влади в сфері торгівлі та інвестицій, а також виробляє та впроваджує урядову стратегію у відповідних напрямках.

Питання реформування дипломатичної служби відповідно до швидкоплинних реалій сучасного світового політичного та економічного простору в напрямі підвищення її ефективності турбують багато країн світу. Так, наприклад, США, незважаючи на достатньо розвинуту та ефективну дипломатичну службу, у 2010 році започаткували розробку чотирирічних дипломатичних оглядів, які будуть визначати головні напрями реформування зовнішньополітичного відомства відповідно до змін у світі. У грудні 2010 року оприлюднено перший "Чотирирічний дипломатичний огляд", в якому окреслені головні напрямки реформування Державного департаменту США та інших державних органів, які здійснюють зовнішньополітичну/економічну політику держави. Метою розробленого документа є підвищення ефективності та посилення координації діяльності федеральних органів США за кордоном, забезпечення провідної ролі Державного департаменту у реалізації курсу держави в сферах світового економічного розвитку та безпеки, а також керівництві стабілізаційними та цивільними місіями за кордоном. Для цього, відмічається у документі, необхідно модернізувати структуру та функції Державного департаменту США відповідно до нових викликів сучасного світу. Мається на увазі необхідність активізації зовнішньої діяльності в наступних сферах: економічного розвитку та зовнішньоекономічної діяльності, енергетики, прав людини, контроль над озброєнням, нерозповсюдження зброї масового ураження, боротьби з тероризмом та кіберзлочинністю. Також визначено головні заходи реорганізації діяльності Агентства США з міжнародного розвитку (федеральне агентство уряду США, підпорядковане Державному департаменту з питань зовнішньої політики), покращення діяльності урядових організацій в кризових та конфліктних районах світу, удосконалення системи забезпечення дипломатичної служби, бо зрозуміло, що без професійного та вмотивованого дипломатичного корпусу неможливо розраховувати на вагомий результат запланованого реформування.

У Федеративній Республіці Німеччини реформування Економічного управління Міністерства закордонних справ розпочалося ще у 1998 році. Тоді в Економічному управлінні була створена спеціальна робоча група, головними завданнями якої є підтримка регіональних підприємницьких ініціатив, обов'язкове політичне супроводження торгових делегацій, що забезпечує гармонізацію політичних та економічних інтересів держави, а також важливим завданням є напрям діяльності по створенню іміджу Німеччини, як країни привабливої для інвесторів. Що стосується фінансових питань, то завжди в якості експертів та радників залучаються високопрофесійні чиновники центрального банку.

Сьогодні практичне сприяння закордонних дипломатичних установ німецьким підприємцям у країнах перебування є одним з пріоритетних завдань. У зв'язку з цим значно збільшена кількість дипломатів, зайнятих в економічній сфері. При цьому залучаються висококваліфіковані економісти вузької спеціалізації, які можуть збирати, аналізувати інформацію, робити висновки та надавати консультативну допомогу по конкретним галузям виробництва, товарам, послугам і таке інше.

Треба зазначити, що ця тенденція характерна для дипломатичних служб багатьох країн світу, які включають до економічних відділів своїх посольств та генеральних консульств фахівців, наприклад, з сільського господарства, промисловості, що спеціалізуються на різних видах продукції та діяльності, вузькоспеціалізованих маркетологів тощо.

На цьому фоні модернізація економічної дипломатії України виглядає більш ніж необхідною. Можна відмітити, що сьогодні вона відбувається вже з деяким запізненням, що, в свою чергу, призводить до економічних втрат та накопичення невирішених зовнішньоекономічних питань. Особливо негативно така ситуація відбивається на процесах підтримки та просування вітчизняного виробника на зовнішніх ринках та залучення іноземних інвестицій, а це гальмує економічний розвиток всієї держави.

Сьогодні в рамках адміністративної реформи зроблено лише перший крок на шляху реформування економічної дипломатії України, який полягає у реорганізації торговельно-економічних місій посольств в економічні відділи та скасуванні їх подвійного підпорядкування Міністерству закордонних справ та Міністерству економічного розвитку і торгівлі. Тепер вони підпорядковані тільки Міністерству закордонних справ. Це, звичайно, дозволить підвищити якість та оперативність управління економічною дипломатією, оптимізувати процес призначення на посади, але навряд чи суттєво змінить якість функціонування економічної дипломатії України.

Відмова від принципу подвійного підпорядкування не усуває від зовнішньоекономічної діяльності Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство фінансів, Міністерство палива та енергетики та інших державних акторів. Тому, в першу чергу, треба розробити таку систему управління та координації цієї діяльності, яка дозволить кожному з акторів вносити свої пропозиції при вирішенні конкретного питання для прийняття найбільш ефективного рішення. Тільки таким чином можливе вироблення політики, яка максимально врахує політичні та економічні інтереси держави, забезпечить їх гармонізацію та всебічний розвиток. Звичайно, такий підхід вимагає тісного співробітництва всіх учасників процесу та чіткої політичної та економічної стратегії на найвищому державному рівні. Для ефективного функціонування економічної дипломатії, що дорівнює оптимальній реалізації економічних інтересів держави, неприпустимо, коли відомства не можуть домовитись та приймають рішення одноосібно, не враховуючи інші пропозиції. В цьому напрямі модернізації економічної дипломатії може бути викорис-

таний досвід Великої Британії щодо створення спеціального Комітету з координації зовнішньоекономічної діяльності міністерств та відомств. Особливо корисною координація їх діяльності виявиться при розробленні та підписанні міжнародних економічних угод.

ВИСНОВКИ

Головне завдання економічної дипломатії може бути визначене як забезпечення найвигідніших умов для участі національної економіки у світовому господарстві. Враховуючи найважливіші напрями такого забезпечення (підтримка національного бізнесу за кордоном та залучення іноземних інвестицій тощо), необхідно реформувати економічні відділи закордонних дипломатичних установ. Це означає розробити та запровадити оптимальну структуру економічних відділів, чітко визначити посади та функції, але головне — залучити відповідних професійних фахівців. Для забезпечення ефективної реалізації конкретних завдань структура економічних відділів посольств не повинна бути однаковою, вона мусить залежати від зовнішньоекономічних інтересів та зв'язків України та українських виробників з країною перебування, і це далеко не повний перелік того, що треба врахувати та робити.

Необхідно окремо та ретельно дослідити фінансові питання, до яких відносяться не тільки питання фінансування економічної дипломатії державою, а і можливість часткового самофінансування, надання платної інформації та послуг, як це давно роблять закордонні дипломатичні установи багатьох інших держав, поповнюючи бюджети своїх служб та країн.

Зрозуміло, що економізація дипломатичної служби України вимагає значних інтелектуальних та фінансових ресурсів, але якщо не розпочати її сьогодні і в напрямку підвищення якості та ефективності діяльності, то країна втратить набагато більше ніж треба вкласти сьогодні в розвиток своєї економічної дипломатії.

Література:

1. Баранай Павол. Современная экономическая дипломатия: <http://www.dec.lv/mi/Varanay-Pavol.pdf>
 2. Дегтерев Д.А. Экономическая дипломатия: экономика, политика, право. — МГИМО(У) МИД России, 2010. — С. 176.
 3. Зовнішньоекономічні пріоритети України // <http://www.mfa.gov.ua>
 4. Зонова Т.В. Экономическая дипломатия // Внешнеэкономические связи. — 2006. — №3.
 5. The Mission of Foreign Attairs: <http://www.mfa.gov.al>
 6. Шаров О. Українська діаспора у світлі економічної глобалізації // Зовнішні справи. — 2010. — №3.
 7. Шамшур О. Рецепти від депресії. Нотатки дипломата з приводу економічної кризи // Дзеркало тижня. — 20—26 червня 2009. — №22.
- Стаття надійшла до редакції 15.07.2011 р.*